

Elva år av partnerskap

År 1995 introducerades partnerskapslagen i Sverige. Tio år senare, år 2005, levde drygt 3 300 män och kvinnor i registrerade partnerskap. Bland dem som ingått partnerskap har kvinnor nästan dubbelt så hög skilsmässorisk som män. För partnerskap i allmänhet är skilsmässoriskerna högre än för heterosexuella äktenskap.

För elva år sedan introducerades partnerskapslagen i Sverige. Efter Danmark och Norge var Sverige det tredje landet i världen att införa en äktenskapsliknande familjestatus för homosexuella partners. Liksom i de övriga nordiska länderna valde lagstiftarna att instifta ett civilstånd som var likt men ändå skilt från det heterosexuella äktenskapet.

I DAG ÄR DE NORDISKA LÄNDERNA långt ifrån ensamma om att erkänna en sådan familjeform. I Europa är det numera snarare regel än undantag att homosexuella par har möjlighet till rättsligt erkännande av sin familjestatus. I flera länder har man även valt att öppna konventionella äktenskap för

partner av samma kön. I det sekulariserade Europa har detta skett utan större dramatik och oftast mött begränsat motstånd. I USA däremot har den kristna högern en starkare ställning och har där bjudit starkt motstånd mot allt vad "same-sex marriages" heter.

Trots att partnerskap och homo-äktenskap numera finns representerade i en rad länder så finns det inte så väldigt mycket pålitlig demografisk information om dessa familjetyper. Elva års erfarenhet av registrerade partnerskap i Sverige gör dock att man nu kan få en första statistisk bild av vilka dessa partners är och hur det har gått för dem. Pålitligheten i svenska befolkningsregister gör att detta är möjligt.

EN FÖRSTA OBSERVATION är att den nya familjeformen knappast har blivit ett massfenomen. Endast en halv procent av alla nya äktenskap sedan 1995 har varit mellan personer av samma kön. I början av år 2005 levde cirka 1 900 män och 1 400 kvinnor i partnerskap. Under de första åren efter att partnerskapslagen trädde i kraft var det betydligt fler män än kvinnor som registrerade partnerskap men i dag är det ungefär lika många bögar som lesbiska som väljer att göra en sådan registrering. Kurvan över antalet nya partnerskap är dessutom på uppåtgående.

EN MER DETALJERAD BESKRIVNING av de par som registrerade partnerskap under 1995–2002 visar bland annat att de i genomsnitt var betydligt äldre än de heterosexuella par som gifte sig under samma tidsperiod. Även ålderskillnaden mellan registrerade partners var större och detta gäller framför allt manliga partnerskap.

I likhet med vad man funnit i andra länder så bor homo-par mer ofta än andra i storstad och detta gäller i större utsträckning för bögar än för lesbiska. En annan egenskap för de manliga partnerskapen är att de i hög utsträckning involverar en utrikesfödd partner.

Vidare så visar statistiken att i ungefär en femtedel av de manliga och en tredjedel av de kvinnliga partnerskapen så har åtminstone en av partnern tidigare varit gift

Foto: Marie Almqvist/Altemhoff, SCh.

Äktenskaps- och partnerskapsutredningen

FAKTA

Regeringen har gett i uppdrag till före detta justitiekanslern Hans Regner att utreda och ta ställning till om par av samma kön ska kunna ingå äktenskap. Det vill säga om äktenskapsbalken ska vara könsneutral. Uppdraget ska redovisas senast den 30 mars 2007.

Källa: Justitiedepartementet, Dir. 2005:6.

Skilsmässor är vanligare bland kvinnor än bland män i registrerade partnerskap.

Registrerade partnerskap i Sverige, 1995–2002, och giftermål ingångna under 1993–99. Procentuell fördelning för olika demografiska karakteristika

	Homosexuella par		Heterosexuella %
	Män %	Kvinnor %	
Partnerns medelålder vid registreringen			
<31 år	12	24	52
31–40 år	38	47	34
41 år eller mer	50	29	14
Summa	100	100	100
Partnerns åldersskillnad			
<3 år	24	38	50
3–5 år	21	24	27
6–9 år	22	22	14
10 år eller mer	34	15	9
Summa	100	100	100
Region			
Stockholms län	47	36	21
Ursprungsland			
Båda födda i Sverige	55	70	78
En från övriga Europa	25	21	11
En icke-europé	21	9	7
Tidigare heterosexuellt äktenskap			
Åtminstone en av partnerna	20	27	27
Förälder vid registreringen			
Åtminstone en av partnerna	19	34	58
Utbildningsnivå			
Båda eftergymnasial	20	32	17
En eftergymnasial	36	25	27
Antal par	942	584	222 000

Källa: Befolkningsregistret, SCB.

med en person av motsatt kön och har barn från ett sådant heterosexuellt äktenskap. Homo-par som valt att registrera sitt parförhållande har i genomsnitt en högre utbildningsnivå än befolkningen i övrigt.

De flesta av de egenskaper som vi finner för registrerade partnerskap i Sverige överensstämmer ganska bra med vad man funnit för sammanboende homosexuella par i andra länder. Skillnaden ligger i att den svenska statistiken är mer tillförlitlig eftersom den baserar sig på en totalbefolkning av partnerskap och inte på enkätundersökningar från en okänd eller oklart definierad befolkning.

SKILSMÄSSOR I REGISTRERADE partnerskap och homo-äktenskap har bara studerats i Sverige och Norge. Befolkningsstatistiken i de båda länderna gör det möjligt. I Sverige, liksom i Norge, har partnerskap mellan två kvinnor en nära nog dubbelt så hög skilsmässorisk som manliga partnerskap. Och för partnerskap i allmänhet så är skilsmässoriskerna högre än för heterosexuella

äktenskap. Inom fem år efter att partnerskap ingåtts hade omkring 20 procent av männen och 30 procent av kvinnorna skilt sig. Motsvarande andel bland heterosexuella par var ungefär 13 procent.

Skilsmässostudien visar i övrigt att de faktorer som påverkar skilsmässor i heterosexuella äktenskap har ungefär samma betydelse för skilsmässor i partnerskap. Men nivån på skilsmässoriskerna är alltså högre i partnerskapen.

I debatten om partnerskap har det ofta framförts att dessa är viktiga som ett uttryck för att majoritetssamhället erbjuder samma – eller åtminstone nästan samma – rättigheter till alla par oavsett vilket eller vilka kön partnerna råkar ha. Ibland har det också påpekats att ett sådant erkännande kan vara förknippat med krav på anpassning och normalisering till de livstilar som majoritetsbefolkningen står för. Vår studie av partnerskap och av skilsmässor i partnerskap visar dock att det finns gränser för hur starkt en sådan anpassning kan verka.

Familjeform på uppgång

Personer som nyregistrerat sitt partnerskap, 1995–2004

Källa: Befolkningsförändringar, SCB.

När partnerskapslagen infördes 1995 var det fler män än kvinnor som ingick registrerat partnerskap. I dag är det lika vanligt i båda grupperna.

FAKTA

”Bög och lesbisk” är den vokabulär som används om homosexuella män och kvinnor inom queer- och genusvetenskapen. I den amerikanska litteraturen som finns på området används ”gay and lesbian”.

I MÅNGA HÄNSEENDEN AVVIKER PARTNERSKAPEN i sina demografiska egenskaper från makar i heterosexuella äktenskap. Dessutom visar de högre skilsmässoriskerna att sådana par fortsätter att uppvisa en mer dynamisk livsstil än vad mer konventionella parförhållanden gör.

Författare

Gunnar Andersson är verksam som forskare vid Max-Planck-institutet för demografisk forskning i Rostock, samt som docent i demografi vid Stockholms universitet.

Lästips

Gunnar Andersson, Turid Noack, Ane Seierstad and Harald Weedon-Fekjær, 2006. ”The demographics of same-sex marriages in Norway and Sweden.” *Demography* 43(1): 79-98.

Jens Rydström, 2005. ”Tvåsamhetens brunn: Registrerat partnerskap i Norden.” I Don Kulick (red.), *Queer Sverige*. Natur och Kultur.